

Из такого понимания интерференции вытекает, что в области изучения второго языка перенос представляет собой использование прошлого лингвистического опыта, каковым является опыт речи на родном языке. Речевые умения, навыки, приобретенные в раннем детстве при овладении родным языком, определенным образом влияют на приобретение речевых умений и навыков при изучении русского языка учащимися кыргызской школы, в результате родной и русский языки вступают между собой в сложное взаимодействие.

Перенос речевых умений и навыков из родного языка в русский представляет собой стихийный, несознательный процесс, скрытый от непосредственного наблюдения и происходящий независимо от воли и желания говорящего.

Поскольку языковой перенос – это внутренний не наблюдаемый процесс, то о нем можно судить только по результату, а результат такого неосознанного переноса может иметь как положительный, так и отрицательный характер.

С проблемой переноса навыков неразрывно связана проблема устойчивости навыков. Сущность ее заключается в том, что из двух систем умений и навыков, сталкивающихся между собой, побеждает та, которая обладает наибольшей устойчивостью. Поскольку в речи билингва наиболее устойчивыми являются умения и навыки родного языка, то родной язык оказывает влияние на неродной.

Так объясняется сущность языковой интерференции с психологической точки зрения.

В лингвистической литературе термин «интерференция» используется в связи с изучением проблемы контактирования языков для обозначения тех видоизменений, которые наблюдаются в речи билингов, как результат взаимодействия различных языковых систем. Однако в определении понятия языковой интерференции нет полного единства среди лингвистов.

В современной лингвистике существует несколько определений интерференции, каждое из которых в той или иной мере дополняет предыдущие, однако до настоящего времени это определение продолжает уточняться.

Широко известные определения интерференции как «явления взаимодействия структур и структурных элементов двух языков в процессе общения двуязычного населения», данное Ю.Д. Дешериевым и И.Ф. Протченко, /17, 28/, а также близкое ему определение Л.И. Баранниковой как «изменение в структуре или элементах структуры одного языка под влиянием другого языка» /18, 88/ подчеркивают, основную характерную черту, присущую интерференции, взаимодействие структур и структурных элементов двух языков.

Однако в этих определениях не содержится необходимых уточнений, позволяющих отграничить интерференцию от заимствования и определить характер (отрицательный и положительный)данного явления. С этой точки зрения определение интерференции В.Ю. Розенцвейгом как «нарушения билингом правил соотнесения контактирующих языков, которое проявляется в его речи в отклонении от нормы» /19, 4/, позволяет отделить интерференцию от заимствования и определить ее как отрицательное явление, которое в отличие от заимствования не проникает в систему языка и не закрепляется в ней. Также и это определение не раскрывает причин интерференции.

Определение интерференции, данное Ю.Ю. Дешериевой, как «всякое влияние языковых и внеязыковых (культурных) элементов друг на друга, приводящее к порождению отрицательного языкового материала /20, 253/ является чрезвычайно важно при взаимодействии двух языков

В то же время оно, как и определение, данное В.Ю. Розенцвейгом, содержит уточнение характера интерференции как «отрицательного языкового материала», что очень важно, поскольку под интерференцией одно время понималось не только отрицательное, но и положительное влияние родного языка на изучаемый язык.

Наиболее общепринятым в настоящее время является определение интерференции, данное У. Вайнрайхом: «Случаи отклонения от норм двух языков, которые наблюдаются в речи билингов как результат языкового контакта, называются «явлениями интерференции» /21, 104/.

В этом определении подчеркивается основной признак интерференции, позволяющий отграничить ее от других явлений, возникающих при взаимодействии языков, - это уровень речи. Развивая это положение, М.М. Михайлов пишет: «Говоря о взаимовлиянии языков на уровне речи, предполагает процесс интерференции» /22, 198/

В методической литературе по обучению второму языку принято различать следующие виды интерференции:

1. По происхождению – внешняя и внутренняя;
2. По характеру переноса навыков родного языка- прямая и косвенная;
3. По характеру проявления – явная и скрытая;
4. По лингвистической природе – уровневая: фонетическая, лексическая, грамматическая.

Внешняя и внутренняя интерференция противопоставляется по источнику происхождения: внешняя интерференция представляет собой проникновение в речь на русском языке нетипичных явлений из родного языка, поэтому ее называют еще межъязыковой; внутренняя интерференция появляется по внутриязыковой аналогии, поэтому ее называют еще внутриязыковой.

Формирование двустороннего двуязычия в нашей республике связано, с одной стороны, с совершенствованием изучения русского языка, как средства межнационального общения, с другой стороны, с дальнейшим развитием основных общественных функций родного языка.

Список использованной литературы:

1. Дешериев Ю.Д., Протченко И.Ф. Основные аспекты исследования двуязычия и многоязычия. – Проблемы двуязычия и многоязычия: М., 1982
2. Розенцвейг В.Ю. Языковые контакты. М., 1982
3. Рогозная Н.Н. Типология лингвистической интерференции. М., 2003
4. Михайлов М.М. О разновидностях двуязычия. Чебоксары, 1987.
5. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие. 1972.

Рецензент: к.п.н., и.о. профессора Абдыкалыкова А.А.

Сейпидин Ысак уулу

КЭР, Түндүк батыш педагогика университети эл аралык маданият алмаштыруу
институтунун лектору

Сейпидин Ысак уулу

Преподаватель Международного института культурного обмена Северо-Западного
педагогического университета, Китай

Seypidin Ysak uulu

Lecturer at the International Institute for Cultural Exchange, Northwestern Normal University,
China

«МАНАС» ЭПОСУНДАГЫ ТӨЛГӨ САЛУУ ЖЕ КАЙЫПТАН АЛДЫН АЛА БЕЛГИ БЕРҮҮ ЖӨНҮНДӨ

О ЗНАКАХ ГАДАНИЯ В ЭПОСЕ «МАНАС»

ON THE SIGNS OF DIVINATION IN MANAS EPIC

Аннотация: Макалада Жусуп Мамай айткан «Манас» эпосундагы төлгө салып кайыптан алдын ала белги берүүлөрдү мисалдар менен майда топторго бөлүп алардын пайда болуу төркүнү, өзгөчөлүктөрү жана кишиге же коомго көрсөткөн таасири, адабияттык маңызы жөнүндө талкуу кылынат.

Негизги сөздөр: Манас эпосу, төлгө салуу, Кайып, алдын ала белги берүү, ролу

Аннотация: В этой статье классифицируется гадание в эпической поэме «Манас» в исполнении Юсупа Мамай, а также исследуется их происхождение, характеристики, влияние гадания на людей и общество и литературное значение.

Ключевые слова: Эпос Манас, гадание, Незримое, предупреждение, роль

Abstract: This article categorizes the divination in the epic "Manas" sung by Jusup Mamay, and explores its origin, characteristics, and influence of divination on individuals and society. Discusses its literary significance .

Keywords: Manas epic; divination; indication; function

Төлгө салуу деген белгилүү бир ыкманы же органы колдонуп келечектеги иштердин жана нерселердин жакшы жана жаман болушун алдын ала жоромолдоо кыймылы саналат^[1]. Түп тегинен караганда төлгө салуу сокур ишеним болуп пирлерге ишенип табынуу аркылуу ошолордун алдын ала көрсөтмөсү менен келечектеги нерселер кыймылынын жана өнүгүүсүнүн сырткы дүйнөгө айгенелениши саналат. Кыргыздарда да төлгө салуу жана төлгөгө ишенүү кенири сакталган. Келечектеги иштин натыйжасы жакшы же жаман болушун же жеңиштүү же жеңишсиз болушун бал ачуу аркылуу болжогон. Төлгөнүн түрү да көп болгон. Негиздүүлөрүнөн таш төлгө, далы кароо, төлгөгө ат чабуу, ок төлгө, суу төлгө ж.б. Мейли кайсы ыкманы колдонуп төлгө салынсын иш жүзүндө баардыгында алдын бектилген кубулуш учурун же белгисин адамдар же иштер менен шайкелүү байланышын билүүнү максат кылат^[2]. Бир бөлүк окумуштуулар төлгөнүн пайда болуусун талкуулап "байыркы доордогу кишилердин түшүнгү коомдун өнүгүшүнө ээрчий тереңдеп жана

кеңирип барган. Кээбир алдын ала белги берүүлөр өзүнүн карапайымдык түпкү касийетин ашкерелеп кишилердин түшүнүгүнөн калып кубулуштарды түшүндүрүүгө аргасыз калган. Ошентип кишилердин иш жүзүндүөгү алгачкы психологиясы жана ой-жоромолуна негиз жаңыдан кайыптык кубулуштарын түшүндүрүүчү арга төлгөнү издеп табышкан^[3]" дешет. Ошого биз төлгөнү бир демжий өнүккөн алдын ала маалым берүү деп айтабыз. Төмөндө биз эпосто толук курулмалуу төлгөлөрдөн таш оодаруу же таш ыргытуу төлгөсү, байге төлгө, ийык булак төлгөсү сыяктуу типик төлгөлөрдү мисал келтирип алардын эпостогу чагылдырылышы, өзгөчөлүктөрү, эң маңыздуу болгону алардын пайда болуу төркүнү жана коомдук жана көркөм чыгармадагы ролу жөнүндө баян кылабыз.

I Таш оодаруу алдын ала белги берүүсү

Төлгөнүн жана бир маңыздуу формасы төлгө таш болуп, ошол ташты ыргытып көрүү аркылуу келечек иштин натыйжасын алдын ала болжогон. Эпосто баатырлар бир жакка аттанаар болсо төлгө ташка барып ыргытып көргөн. Эгер алып, оңой эле көтөрүп ыргыта алса же оодара алса андан аттанган сапарынан кайткан эмес. Эгер төлгө ташты алып ыргыта албаса анда үйүнө келип тынч жаткандыгы айтылат. Бул төлгө эпостун экинчи бөлүгү «Семетей»де кездешет. Мисалы төмөнкү саптарды карайлы:

Аттанар болсо бир жакка,
Төлгө ташка барчу эле,
Аккула менен далбайып,
Арыштап чуркап калчу эле,
Көнөктөй кара төлгө таш,
Көтөрүп көрчү ошону,
Алмадай алып ыргытса,
Айылга келбей кетүчү,
Ала салбай таш койсо,
Аста келип жатучу.
Атаңдан калган иш ушул,
Эч болбосо чунагым,
Төлгө ташка баргының!
Төлгө ташты алып көр,
Төлгөндү жакшы салып көр,
Төлгө таштан сыр көрсөң,
Кайта үйүнө жана көр!^[4]
842-бет

Эпостун экинчи бөлүгүндө Семетейди Канчоро менен Кыз кастамак болот. Канчоро күмбөзгө барып түлөө кылабыз дегенди шылтоолоп Семетейди алдап алып жөнөмөк болот. Каныкей аларды тосот. Бирок Семетей Канчоронун азгырышы менен ага болбой жөнөп кетмей болот. Ошондо Каныкей жогорудагы таш төлгөнү айтат. Семетей аттанып жүрүп олтуруп төлгө ташка барып ыргытмай болот. Канча аракет кылса да алып ыргыта алмак тургай, козгото да албайт. Гүлүстөн да жылдыра албайт. Канчоро ал караташты жөн эле алып ыргытып коёт. Канчоро алардын көөнүн жасап мен ыргытсам силер ыргыткан менен бирдей деп алдап алып жөнөйт. Айткандай, Семетей ачынаарлуу каргашага кабылат. Мына ушундан байыркы кыргыздарда таш оодаруу төлгөсүнүн кенен таралганын жана ага терең ишенгенин

билип алууга болот. Таш оодаруу төлгөсүнүн тегин карасак байыркы доордогу кишилердин көз алдындагы нерселерди ыргытып же оодарып ж. б. ыкмалар аркылуу келечек иштин натыйжасын болжогон. Эгер көз алдындагы алдын ала иштеп көргөн. Натыйжалуу болуп көрүнсө анда болочок иштин да окуянын да жеңиштүү же жакшы болоорун болжогон. Демек алар төлгө кылынган нерсе менен келечек ишти байланыштырып түшүнгөн.

II Ыйык булакка баруу мазар булак суусунун жылуу муздактыгындагы алдын белги берүүсү (жишаан)

Кишилердин күндөлүк турмушунда адамга жагымдуулук бере турган, кишини сүйүнтө турган, алардын аң-сезиминде ийгилик деп каралган нерселер же кубулуштарды жакшылык же жеңиштин алдын ала белгиси деп түшүнүшкөн. Ошого табыгый түрдө эле төлгө кылынган нерседеги алааматтын кишиге же кишилер тобуна берген жакшы жана начар таасирине карай төлгөнүн натыйжасын болжогон. Мисалы, эпостун бешинчи бөлүгү «Кененим» жомогунда баатыр менен тил табыша ала турган кең куланын Кененимге мазар булакка барып суунун муздак же жылуу экенин көрүп анан аттануусун же кайра кайтуусун айтат. Бул саптар мындай айтылат:

Мазар булак мына бул,
Мени байлап жыгачка,
Өзүң чуму булакка,
Алыска сапар аттандың,
Эбегейсиз ыраакка,
Унчукпады Кененим,
-колунду салып көр, деди,
Жылуу бекен муздакпы,
Анан айтып бер деди,
Аттуу кетип баратып,
Колун салды булакка,
Ымчам жылуу туюлду,
Жан алуучу чунака,
-ысык экен суу деди,
Кең кула көөнү толду еми.
Арыстан Манас кабылан,
Бараар болсо бир жакка,
Ал булакка баручу,
Барып колун салучу,
Колго жылуу туюлса,
Бастырып кетип калучу,
Муздак болуп калганда,
Барбай жатып алуучу.^[5]

46-бет

Кененим баатыр эбегейсиз ыраак сапарга аттанмак болот. Минген тулпары Кеңкула ага алды менен мазар булакка барып колун сууга салып суунун жылуу же муздактыгын билип багууну эгер муздак болсо аттанбастыкты, жылуу болсо кылчайбай аттанып кетүүнү, мунун атадан калган сапардын жеңиштүү же жеңишсиз болоорун алдын ала билдирген кайыптык алдын ала белги экенин айтат. Демек ыйык булак (мазар булак) тегинде эле ыйык деп

каралгандыктан ошонун суусунун жылуу же муздактыгы келечек иштин жеңиштүү же натыйжасыз болоорун алдын ала билдирет деп билген. Бул да байыркы кишилердин кайыпка жана пирге ишенгенинин алдын ала белги берүүдө сакталганынын далили саналат.

III төлгөгө байге чабуу

Эпосто келечек иштин жакшы жаман болушун төлгөгө ат чабуу аркылуу да билгени болот деп караган. Эгер байгеге чабылган тулпар байгеден мөрөйдү утуп алса келечек иштин натыйжасы жеңиштүү болот. Эгер мөрөйдү багындыра албаса анда тескерисинче болот деп билишкен. Бул түшүнүк эпостун экинчи бөлүгү «Семетей» жомогунда «Каныкейдин Тайторуну төлгөгө чабышы» деген айрым эпизот менен аябагандай көркөм тил сүрөттөөсү менен берилген. Бул эпизоттун көлөмү зор болгондуктан бул жерде тек байге төлгөнү нак чагылдырып кортундулаган кыска бөлүктү гана мисал келтиребиз. М:

Сейтек угуп бул кепти:
-хан Ысмайыл кебиңиз,
Насаат бизге бердиңиз,
Семетей өлбөйт бей жал,
Табылып калаар бекен деп,
Тайторуну төлгөгө,
Чапканы келген энебиз,
Жакшылык белги иш үчүн,
Аны муну дебеңиз.....1006-бет,^[1]

Көкөтөйдүн ашында олуя кошой баштаган калың элдин батаасынан бүткөн Семетейди өлбөйт, кылымдар боюу дүйнөнү кезип жүрөт, акыры бир күн табылат деп ишенишкен. Канчоро менен Кызды Сейтек баштаган баатырлар тындыргандан кийин кыргыздардын бактылуу жыргал турмушу кайрадан башталат. Каныкей Семетейдин табылып калуусун үмүт кылып Семетейдин минген тулпары Тайторуну төлгөгө чабат. Каныкейдин төркүнүнөн да мөрөй алганы киши келет. Ошолордун катарында хан Ысмайыл да келет. Каныкейдин карыганын билбей төлгөгө байге чабаарын угуп катуу ачууланат. Жанга батаар суук сөз кылат. Ошондо Семетейдин уулу Сейтек жогорудагы мисал келтирген үзүндүнү айтат. Бирок Тайтору баш байгени алганда Ысмайыл хан уялбай мөрөй сурап барат. Ошондо ардыккан Каныкей да сөөктөн өткүдөй сөздөрүн айтып алат. Төлгөгө чабылган Тайтору мөрөйлүү болуп көп узабаган күндөрдүн биринде Семетейдин табылып калышына үмүт байлашат. Айткандай ошол эпизоддордун аякталышында «Семетейдин табылышы» деген эпизод менен төлгөнүн ырас экенин далилдейт.

Кыргыздарда шаман дининдеги төлгө салып келечек иштен алдын ала белги берүүсү абдан жалпылашкан. Адамдар же айбанаттар ооруп калганда же төл жакшы кирбегенде же шумдуктуу түш көрүп чочулаганда кандай гана болбосун күндөлүк турмушундагы иштер жышаналуу болбогондо алды менен төлгөчүнү чакырып ошол ыштын же нерсенин болумушун алдын ала билген. Андан башка кишилердин тагдырын же канчалык жашай турганын билүүдө да төлгө салынган^[7]. Ушудан карасак эпостогу төлгөнүн келүү кайнарын шаман дини менен байланыштырып баяндоого болот.

Коомдун өнүгүшү менен кишилердин көз карашын өзгөрүп өнүгүп турушунун байланышын оң катыш боюнча түшүнүүгө болот. Эгер тескери байланышта болуп калса анда кишилер коомдун өнүгүшүнө жетише албай адамдар коомдон иргелип калат. Ошондуктан кишилердин идеясы, аң сезими, көз карашы өзгөрүп-өнүгүп турушу керек.

Андай болбосо коомдого заттарды, жаңыдан пайда болгон кубулуштарды, коомдук маселелерди түшүндүрүү кыйын же мүмкүн болбой калат. Ушундан караганда төлгө алдын ала белги берүүлөр кишилердин алгачкы тааным, ишенимдерден бир кыйла өнүгүүгө ээ болгон формасы экенин байкоого болот. Себеби "байыркы доордогу кишилердин түшүнгү коомдун өнүгүшүнө ээрчий тереңдеп жана кеңири барган. Кээбир алдын ала белги берүүлөр өзүнүн карапайымдык түпкү касиетин ашкерелеп кишилердин түшүнүгүнөн калып кубулуштарды түшүндүрүүгө аргасыз калган. Ошентип кишилер иш жүзүндүктөгү алгачкы психологиясы жана ой-жоромолуна негиз жаңыдан кайыптык кубулуштарын түшүндүрүүчү арга төлгөнү издеп табышкан^[8]. "

Уучулук же дыйканчылык маданияты же чарбачылык көчмөн жайлоо маданияты алгачкы доор маданиятына салыштырмалуу бир сыйра өнүгүүлөргө ээ болгондуктан кишилердин көз караш, аң-сезими да бир катар жогорулаган. Табиятка жана коомго карата таанымдары да тереңдеген. Табияттагы тажаал күчтөрдүн коркунчуанан алгачкы баскычта арыла баштаган же арылган. Ошону менен катар табияттын жана коомдун жөнөкөй эрежелерин ыйгарышкан. Өздөрүнүн өнүгүү боштугунан ансайын кеңейткен. Ошентип алардын алгачкы калыптандырган алдын ала белги берүүлөрү кишилердин моюндоосунан калып коюлуу кырсына дуушар боло баштаган. Бирок бул кезде кишилер жана сырткы сыйкырдуу күчтүн тизгиндөөсүнөн толук кутула албагандыктан жана руху тирекке жана жаңы болгон табият жана коом сырын чечмелөөсүнө дуушар болгон. Мунун натыйжасында жаңы бир түрдөгү алдын ала белги берүү - төлгө жарыкка чыккан. Ушундан улам караганда коом өнүгүп белгилүү баскычка барганда кишилердин түшүнүктөрү жана ой-жоромолдору өнүгүп - өзгөрүүлөргө муктаж болгонун жана ошого жараша коом жана табият иликтөөлөр же таануу ыкмаларынын пайда болгонун көрүп ала алабыз. Эпостогу алдын ала белги берүүлөрдүн мол ары түркүн-түстү сакталышы байыркы кыргыздардын эзелки ойломтолорунун эл арасында али сакталып келгенин, жана күнүбүздөгү улуттук ой-толгоолорубуздун жөнөкөй ары татаал болушуна терең таасир көрсөтүп келгенин акырындап байкоого болот.

Төлгө алдын ала белги берүүлөрдө бир кыйла коомду таануу жана табиятты таануу тажрыйбалары корутундулангандыктан жана бир демжий өнүгүүгө ээ болгон алдын ала белги берүүлөрдөн болгондуктан анда белгилүү илимий курамдар жана кишилердин тажрыйбалары жыйнакталган болот. Туюнтулуу формасы бир кыйла көп. М: эпостон карасак, таш оодаруу же ыргытуу, төлгөгө байге чабуу, колун ыйык булакка салуу, далы кароо ж.б.ус. Руху жактан тирек болуп ошол иш же окуянын натыйжасын алдын болжоп ошого карай алдын орундаштырууларды алып барып кээбир кырсыктардан же убарачылыктардан сактанган. Бирок анын чынында болумушту так - таамай билдире алышын, объектив дүйнө менен тегинде кандай ички байланыш бар экенин баяндоого алсыздык кылабыз. Себеби болумуштун сырын чечмелей турган илимдер али алгачкы баскычта болуп кемелине жете элек. Ошентсе да ал жомоктун көркөмдүгүн арттырууда жана эпостогу төлгө маданиятын изилдөөдө маңыздуу жагы бар экенин билебиз.

Колдонулган адабияттар:

1. Гонг Шисюэ: «Алдын белги берүүлөр жана баштапкы маданият», Адабият көркөм өнөр талкуусу, 2016.жыл,2.ай, 153.бет.

2. Хе Тиян Хуй: «<Гесар> эпосундагы баштапкы маданият өзгөчөлүктөрү же кайыштан алдын белги берүү», Лан Жоу: Түндүк батыш улуттар университети журналы(коомдук илимдер багыты) 2000.жылы, 4.сан,73. Бет.
3. Ляо Цюнь: «<Шан Хай Жиңдеги> баштапкы маданият ишиенимдери жана анын этнографиялык наркы», Этнография изилдөө, 2006.жыл,2.сан,153.бет.
- 4.Жүсүп мамай: «Манас»эпосу(1-том), Үрүмчү: Шин Жаң эл басмасы,2004-жыл, июль,842-бет.
- 5.Жүсүп мамай: «Манас»эпосу(2-том), Үрүмчү: Шин Жаң эл басмасы,2004-жыл, июль,46-бет.
- 6.Жүсүп мамай: «Манас»эпосу(1-том), Үрүмчү: Шин Жаң эл басмасы,2004-жыл,июль, 1006-бет.
7. Адыл жуматурду: «Кытай кыргыздары», Йин Чуан : Ниң Ша эл басмасы, 2011.жыл,6.ай,201.бет.
8. Ляо Цюнь: «<Шан Хай Жиңдеги> баштапкы маданият ишиенимдери жана анын этнографиялык наркы», Этнография изилдөө, 2006.жыл,2.сан,153.бет.

Рецензент: филол.и.к., доц.м.а. Мырзатаева Б.С.

УДК-413.14 (575.2)

DOI 10.33514/1694-7851-2019-4-76-81

Суранчиева Махабат Бейшеновна

И.Арабаев атындагы КМУнун чыгыш таануу жана эл аралык мамилелер факультетинин
чыгыш тилдери кафедрасынын ага окутуучусу

Суранчиева Махабат Бейшеновна

Старший преподаватель кафедры восточный языков факультета востоковедения и
международных отношений КГУ им И Арабаева

Suranchieva Makhabat Beishenovna

Senior Lecturer, Department of Oriental Languages, Faculty of Oriental Studies and International
Relations, KSU I. Arabaev

“КОНОК” КОНЦЕПТИНИН ЛИНГВО-КОГНИТИВДИК АНАЛИЗИ

ЛИНГВО-КОГНИТИВНЫЙ АНАЛИЗ КОНЦЕПТА "КОНОК"

LINGUISTIC-COGNITIVE ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "GUEST"

Аннотация: Окумуштуулардын когнитивдик лингвистикага кызугуунун башкы себептеринин бири адам баласы тил аркылуу оюн билдирет, тил аркылуу алдына койгон максаттарын багындырат, эң негизгиси күнүмдүк тиричиликте пикир алышат. Когнитивдик лингвистика аңдап билүү, түшүнүү, ой жүгүртүү, кабыл алуу учурундагы менталдык процесстерди изилдей турган илим. Анын башка илимдерден айырмачылыгы – эс тутум, кабыл алуу, аңдап түшүнүү сыяктуу процесстерди тилдин материалдарында карагандыгында. Когнитивистикада адамдык когницияга көңүл бурулат, адамдын ички ой жүгүртүүсү изилдөөгө алынат. Адамдын жүрүм-туруму жана ишмердүүлүгүнүн негизинде